

BLOVSTRØD SOGN BLOVSTRØD KOMMUNE

De mange bilister, der efterhånden har fundet på at lægge søndags- eller ferieturen ind gennem Blovstrød by fra Kongevejen mod Isterødvejen og Hørsholm motorvej, vil ikke være utilbøjelige til at tillægge de første beboere her æstetiske bevæggrunde ved valget af boplads. Navnet Blovstrød menes at stamme fra »Blaa Westi«, som ryddede skov ved vestenden af Sjælsø. Man kan endnu høre navnet udtalt Blovsterød af ældre beboere. Fra bakketoppene Bøgebjerg ved Kettinge og »Fortrædbakken« nord for Blovstrød by er der vidt udsyn over det kuperede terræn nord for Sjælsø. Ved søens østlige bred ligger Sjælsølund, som åbenbart har haft særlig kongelig bevågenhed, idet dronning Louise (Frederik d. Fjerdes dronning) havde en yndlingsplads her med et lille lysthus; stedet kaldtes »Dejligheden«. Christian d. Niende holdt gerne sine jagter her, og han havde en fast post på en åben plads midt i skoven, som siden da hedder »Kongeposten«. I 1920'erne holdtes her store nationale stævner med op til 2000 deltagere fra Blovstrød og de omliggende sogne.

Fra Sjælsølund fører den gamle Frederiksborg landevej (nu Stumpedysevej) nordpå forbi forsamlingshuset »Skovhus« til Stumpedyse hegn; herfra fører vejen os videre forbi Slutterup og vejen til Donse, og vi kommer til Tokkekøb hegn, hvor der er indrettet parkeringsplads for bilister, som ønsker at nyde en travetur ad smukke skovstier til Storedam nordpå, til den imponerende langdysse ved »Dæmpegård«, eller mod syd til mindestenen ved Vildtmestervej for to unge mennesker fra Amager, som her blev henrettet ved nakkeskud om formiddagen den 15. april 1945 af tysk politi. – Navnet Tokkekøb (1582) kommer enten af det ældre danske personnavn Tokkæ eller af Thokke = »skøn« (vurdering). I sidste tilfælde vil Tokkekøb altså betyde jord »købt efter skøn«, modsat »efter opmåling«.

Vest for Kongevejen møder vi bebyggelsen i Sortemosen, der på en smuk måde er passet ind i et hjørne af skoven. Vejen under jernbanen fører os ind i bydelen Allerød, som er vokset sammen med Lillerød stationsby. Posthuset,

jernbanestationen og telefoncentralen, der alle ligger i Lillerød, hedder Allerød (for at undgå forveksling med Hillerød), og dette forhold har givet anledning til megen forvirring om navneforholdene i området. Mod syd kommer vi ind i Ravnsholt skov, Kattehale mose og Sønder-skov. Her findes idylliske landskaber omkring Øxenholm og ved Skræddermosen. Over Nordbanen kommer vi gennem de store militære arealer ved Høvelte kaserne tilbage til Kongevejen.

Denne næsten 10 km lange kommune, der dækker et areal på 2864 ha, hørte tidligere sammen med Hørsholm, Karlebo og Birkerød kommuner til Hørsholm gods (Hirschholm amt). Et minde om denne tilknytning er det store vægmaleri i sognerådets mødesal i administrationsbygningen ved Kongevejen. Det viser dronning Sophie Magdalene, der kommer agende ad den gamle Sjælsmarksvej på »udflugt« fra Hørsholm slot. Hun gav i 1761 efter tilskyndelse fra grev Stolberg bønderne deres fæstegårde til ejendom, samtidig med at de blev fritaget for hoveri, en overordentlig betydningsfuld reform for hele egnen. Endnu i 1950'erne var Blovstrød kommune et udpræget landsogn. De store militære arealer mod syd dannede en grænse for ekspansionen fra hovedstadsområdet, men så tog udviklingen fart. Omkring gadekæret i Blovstrød by lå de fire gårde »Kildebakkegård«, »Lundegård«, »Vindbygård« og »Rosmosegård« foruden præstegården ved den gamle landsbykirke.

Den oprindelige del af kirken (kor og skib) er opført af rå kampesten i det 12. årh. i romansk stil. Af de oprindelige rundbuede vinduer er kun bevaret ét midt på korets nordside, udvendigt synligt som en flad niche. På den bevarede oprindelige korbue, som er usædvanlig smal, ses et fremspringende kragbånd i vederlagshøjde. I begyndelsen af det 16. årh. forhøjedes langmurene med 3 skifter munkesten, og kor og skib fik krydshvælv (1 i koret og 2 i skibet). Skibets østgavl har nederst bevaret det gamle kampestensmurværk, mens den øverste del er muret af munkesten i munkeskifter (ny sten) med 11 kamtakker. Desuden er der to tilbygninger i røde tegl: et gotisk tårn af munkesten på en fod af rå kamp og våbenhuset fra renæssancetiden.

Alterbordet er tømret af træ, og altertavlen

er en 3 m høj forgyldt ramme i moderne gotisk stil omkring Th. Wegeners maleri på lærred, der fremstiller Jesus – i rød dragt med blå kappe – talende til den bodfærdige synderinde, der knæler foran ham. Prædikestolen er udført ca. 1630. Den er af egetræ med fire udskårne sider med symboler på de kristne dyder, og i buefelterne står de fire evangelister.

Langvæggen mod syd har et kobberstik, der viser nadverens indstiftelse, samt et maleri, udført af A. Schiött (1868), der forestiller Georg Chr. Scheller, der var sognepræst fra 1847–68 og tillige en tid formand for sogneforstanderskabet (d.v.s. sognerådet). – Ved Herredagen i Odense i 1526 fik kongen tilladelse til at tage alle de klokker, der kunne undværes, til støbning af bøsser »til Rigens Behov og Nytte«. Blovstrød måtte afgive den ene af sine klokker i 1528.

På kirkegården er begravet pastor Joachim Junge (1760–1823), der var sognepræst og tillige forfatter. Bedst kendt er hans bog om »Den nordsjællandske Landalmues Karakter, Skikke, Meninger og Sprog« (1798). Også provst N. F. Trojel (sognepræst 1896–1923) er begravet her. Menighedsrådene i Blovstrød og Lillerød har rejst en mindesten på hans grav. På den nye del af kirkegården ligger tegneren og maleren Børge Biilmann-Petersen begravet.

Gadekæret med gadejorden og de stynede popler blev fredet i 1946–47, og alle gårdene er nu købt af kommunen til udstykning. Det samme gælder »Ny Allerødgård« vest for Kongevejen, hvor også det nu nedrevne teglværk lå. Allerød (teglværk) er blevet internationalt kendt blandt geologer ved den såkaldte »Allerødtid« med dertil knyttet »Allerødlag« fra en relativ varm periode i sen-glaciertid. Tilbage er stadig Blovstrød Teglværk, som ligger mellem jernbanen og det nordsjællandske frugtpakkeri NEFF.

De fleste af de tilbageværende gårde med landbrugsdrift i sognet drives nu af forpagter eller ved bestyrer. Dette gælder også det gamle Selsmark (Sjælsmark). Mens de fleste landsbyer i Nordsjælland er rundbyer (omkring et gadekær) eller langbyer (omkring en gade), så er Selsmark en af de få terrænbyer, man har i Nordsjælland. Her drev man kreaturerne ned til vanding ved Sjælsø. Der lå i sin tid 5 gårde; nu

er der 4 tilbage. Den første gård på højre hånd, »Den gamle Gård«, er ganske ejendommelig med sine lerklinede vægge. Der er ingen vinduer i staldbygningen ud mod gaden. En af stuerne har klinkegulv med en fordybning, hvor husmoderen har stået ved bordenden. Nationalmuseet har fotograferet stuerne, og mange malere har siddet herinde med pensel og palet. Nu kaldes gården »Tingstedgård«. På dens jord, nogle få skridt vest for indkørslen til Sjælsmark kaserne, lå endnu i slutningen af det 18. årh. en stensat tinghøj. Med indretningen af Sjælsmark kaserne i 1950–51 forsvandt de sidste spor af tingstedet, men en af stenene, en såkaldt tyvtesten, er opstillet ved kasernen. Man stævnedes til dette tingsted fra hele Hørsholm birk. Lige ved siden af lå stejlepladsen, hvor man henrettede grove lovovertrædere. Man betragtede tingstedet med megen respekt; man måtte således ikke bære våben inden for tingstedets synskreds, når der holdtes stævne.

Nede i Sjælsmark finder vi også den første skolebygning i Blovstrød sogn. Det er stuehuset i Vald. Petersens gård, som blev opført i 1724. Det var en af Frederik den Fjerdes 240 rytterskoler, hvoraf der i årene 1722–25 byggedes 40 her i Nordsjælland på de kongelige rytterdistrikter. Over indgangsdøren sidder ligesom dengang den gamle sandstenstavle med kongens navnetræk og Kingos bekendte indskrift, der desværre næsten er ulæselig nu. Børnene havde en lang skolevej dengang, idet de gamle dagbøger viser, at skoledistriktet omfattede foruden Sjælsmark, Sandholm, Kettinge, Tokkekøb, Donse, Grønnegade huse, Overdams huse og Usserød. Det kneb da også med regelmæssig skolegang. Præsten (Johan Aldewelt) skriver i 1824: »Sommerskolegang har hidindtil i dette Sogn været ukendt«, og i øvrigt kunne han gentage degnen Broholms ord: »Læreren maa sige med Esajas, at der er ikke flere Børn i Skolen end Bær efter Høsten: her sees eet, her to, her fire, her fem Børn«. I året 1830 blev skolen, som var istandsat for Det kongelige Rentekammers regning, efter en del modstand overleveret kommunen til fremtidig vedligeholdelse. I 1852 blev skolen solgt for 2250 rdl., og sandstenstavlen blev overført til den nye skole i Grønnegade, der begyndte undervisningen 1. november 1852.

Vinterstemning ved Storedam i Tokkekøb hegn
(foto: V. Borgholt)

Til den nye skole var der købt 8 tønder land fra Agiltegård (en af de gamle torpegårde) for 1800 rdl. Man begyndte med to meget store klasser: 75 elever i ældste og 55 i yngste klasse. Man begriber ikke, hvordan de har kunnet være der, når man læser i en inventarliste, at der fandtes 8 skoleborde med bænke. Det var ganske vist lange bænke, men det har ikke været magelige forhold. Først i 1882 anføres som noget nyt: »Et Bord med Rygstød haves« (Karen Hansen: Grønnegade skoledistrikt gennem årene, udg. ved 75 års jubilæet). Skolen blev udvidet med ét lokale i 1901, da Blovstrød mageskiftede med Birkerød (Ludserød overdrev mod Isterød stor-skov). Formentlig på grund af sit ildeklingende navn blev Ludserød 1922 ændret til Høvelte, en lokalitet, der nævnes 1346 som Høholt.

Den 1. maj 1939 blev det vedtaget at nedlægge Grønnegade skole og overføre børnene til den nye centralskole i Blovstrød. I efteråret 1939 solgtes skolen med den tilliggende skolejord for 16.600 kr., og sandstenstavlen kom på et midlertidigt ophold i administrationsbygningen, indtil den genopsattes på den gamle skole i Selsmark. Opførelsen af den første skole i Blovstrød fortæller sig i det uvisse, men det vides, at der har været udsendt løbedegne til Blovstrød fra Frederiksborg Latinskole. Ved to auktioner (1820 og 1821) bortsolgtes degnejorden i Blovstrød for 670 sølvdaler. I 1822 blev skolen udvidet og repareret (Joachim Junge). I en kgl. anordning af 13. august 1841 påbød Christian VIII, at sognene herefter skulle bestyres af et sogneforstanderskab. »Løverdag Eftermiddag den 15.

Januar 1842« var Blovstrød Sogneforstanderskab første gang forsamlede i Selsmark skolestue, hvor den fremlagte valgprotokol viste, at kammerråd Lund på Nebbegård var valgt til formand 20. december 1841. Det første resultat af den ny styreform blev bygningen af en ny skole i Blovstrød i 1843. Den opførtes »39 Alen fra nærmeste Bygning« og kostede 1038 rdl., og nu blev der for alvor pålignet skolepenge fra omkring 1 skilling for de fattigste parcellister og op til 34 rdl. for en proprietær i Høvelte. Som et kuriosum skal det nævnes, at læreren, Anders Børgesen, ligesom lærer Lars Christensen i Grønnegade, fra 1846 holdt aftenskole. Skolen blev udvidet i 1890 og igen i 1900, hvor der også ansattes endnu en lærer. Denne skole blev nedrevet i 1938, efter at den nuværende skole var opført. Denne blev indviet den 19. august 1938 (samlet udgift 172.000 kr.), og den er senere udvidet i 1951 og 1959. I 1969 forestår en større udvidelse, som kun er første etape af udvidelse til en tre-sporet skole. – I 1952 blev De gamles Hjem opført med tilknyttede pensionistboliger; endvidere blev der bygget børnehøvelte, som nu er under udvidelse.

I sognets nordligste hjørne ligger »Dæmpegård« (1582 Dempe Mølle). Det er en gammel skovridergård, og her boede engang en søster til Ewalds elskede, Arendse Hulegaard. Gården blev solgt i 1903, og samtidig fredede man den smukt beliggende langdysse, der ligger lige ved gården, og som kaldes »Kongedyssen«. Den har været undersøgt i 1808, og i 1859 lod Frederik d. Syvende den igen undersøge af skytten Jørgensen, som var en habil arkæolog. På østhjørnestenen ses kongens navnetræk: F VII 30. 5. 1860. Den blev udgravet af Hans Kjær i 1928. Man nåede ned i et askelag (afsvindningen af den oprindelige skov), og man fandt bl. a. en lille slebet økse. Dyssen er over 4000 år gammel, og når man betænker de primitive redskaber, vore forfædre har haft til rådighed, forbavses man over, at det har været muligt for mennesker at skabe dette vældige monument. Alle kantsten er opstillet nøjagtig lige ind mod gravpladsen. På den østre randsten er der hugget en hylde, hvorpå den enormt tunge dæksten hviler. Også grevinde Louise Danner har sikkert været imponeret over den ufattelige kraftpræstation, der har bragt

